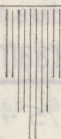

A 16. 518.

JÄRELTRÜKK KEELATUD!

Avelinius Tõnisson'i
» VANEMUISE KANDLE «
mängimise ja hääledepanemise
õpetus.

TOIMETANUD
AVELINIUS TÕNISSON

$\frac{1}{4}$ takti juures (vatsen, masurka j. t.) üks, üks, kolm, üks, kaks, kolm. See on: 1 kord punast bassi ja 2 korda valgeid akordi keeli. Numbri-
tähendatud:

22.2. 11.1. 44.4. 22.2.
55.5. 66.6. 77.7. 88.8.

noot ja tõmmatakse tema juurde kolm
lööki bassidega: 11.1. 3 on poolnoot ja tagvitab kaks
bassi lööki: 11. 3 on 1 noot ja tuleb lga niisuguse
kohta üks bassi löök. 3 on 3 ja mängitakse neid

AUTORI KIRJASTUS 1938. AASTAL.

• Ernst Adamsi trükikoja trükk Türiel •

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

75 449

AUTORI KIRJASTUS 1938. AASTAL

»VANEMUISE« KANDLE MÄNGIMISE ÕPETUS.

Esiteks lõigatakse noodi paremalt poolt ülemine nurk ära ja pistetakse noot esimese bassi juurest viisikeelte alla, nõnda, et noodi ääre peal olev numbriga joon sellesama numbrilise keelega kohastikku seisab. Siis pannakse rõngas parema käe pöidla otsa ja hakatakse ülevalt otsast mängima, kus nooleke hakatust näitab. Keeli tõmmatakse noodi märkide kohalt helisema, selles järjekorras, nagu joon teed ette näitab.

Nootide pikkust peetakse sellesama seaduse järele, nagu teiste mänguriistade juures. Noodi märkide juures olevad numbrid juhatavad, missugust bassi ehk akordi kusagil tuleb helistada. Ka aitavad nad lugude juures takti ja nootide pikkust ära määrata, sest lugudel mängib bass ja akordid vaheldamisi ühe-mõõdulises taktis.

$\frac{3}{4}$ takti juures (valtser, masurka j.t.) ikka üks, kaks, kolm, üks, kaks, kolm. See on: 1 kord punast bassi ja 2 korda valgeid akordi keeli. Numbritega on see järgmiselt tähendatud:

11.)*1. 33.3. 22.2. 11.1. 44.4. 22.2.
55.5. 44.4. 88.8. 66.6. 77.7. 88.8.

d. on $\frac{3}{4}$ noot ja tõmmatakse tema juurde kolm lööki bassidega: 11.1. d on poolnoot ja tarvitab kaks bassi lööki: 11. ♩ on $\frac{1}{4}$ noot ja tuleb iga niisuguse kohta üks bassi löök. ♪ on $\frac{1}{8}$ ja mängitakse neid

)* Numbrite järele leiduvad punktid on kandle noodis kirjutatud numbrite alla, samuti kui loogad.

iga bassi löögi kohta kaks tükki. ♪ on $\frac{1}{16}$ ja mängitakse neid ühe bassi ehk takti löögi kohta neli tükki.

Peale nende tulevad ette $\frac{1}{12}$, nõndanimetatud „triolid“, milliseid kolm $\frac{1}{8}$ nooti ühe bassi löögi, takti löögi ehk ühe sammu kohta mängitakse. Harilikus noodis on neid loogaga kolm kokku ühendatud.

Kandle noodis ei saa aga seda igalpool teha, ja on siin bassi löökide numbrid ainukesed abinõud, mis neid noote kaheksandikkudest eraldab ja kolme kaupa triolideks jaotab.

Eespool antud bassilöökide mõõt käib valsside ja teiste $\frac{3}{4}$ taktis lugude kohta.

Marsside, polkade, reinlendrite ja teiste $\frac{2}{4}$ ning $\frac{4}{4}$ taktis lugude juures on aga basside mäng enamasti poole kiirem ja tuleb iga sammu ehk taktilöögi, see on iga $\frac{1}{4}$ noodi kohta kaks bassi lööki, näiteks: ♪ 11. ♪ 11. Iga kaheksandiku kohta tuleb üks bassi löök, näiteks: ♪ 1 ♪ 1. Kuuteistkümnendikkude juures tuleb iga kahe noodi kohta üks bassi löök: ♪ 1 ♪ 1. ♪

Poole noodi juures peab parem käsi niikaua peatama, kuni pahem käsi neli korda bassi on helistanud..

Proov: d 11.11. ♪ 11. ♪ 11.

Mängija peab harjutama basside ja akordide löökisi kindlas taktis, ühepikkuste vahedega helistama, siis harjub ta ruttu igat mängutükki õiges taktis mängima. Vasaku käe harjutusi võib teha ka üksikult, ilma noodita, kuni juba akordide mäng minema hakkab. Tarvis on ka harjutada ilma peale vaatamata akordisi üles leidma, muidu ei saa rutulisi lugusid mängida.

Akorde mängitakse pahema käe pöidla servaga, kusjuures põial, kui ta bassi hüüdma on tõmbanud, niikauaks valgete vastu peatama jääb kuni neid tarvis on helistada.

Läheb põial esialgu kibedaks, siis võib temale pahema käe rõnga otsa pista, mida vasest ehk sarvest tuleb valmistada.

MÄRKIDE SELETUS.

Paljas number 1 2 3 4 5 6 7 8 näitab, mitmendat punast bassi tuleb helistada. Punktiga numbrid: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. tähendavad kolme valget akordi keelt, mida ühe korraga hüüdma tõmmatakse. Loogaga numbrid, 1 2 3 4 5 6 7 8 tähendavad tervet akordi ühes bassiga. Niisuguse loogaga numברי juures tõmmatakse kõik neli keelt korraga hüüdma.

Seisab mõne noodi juures täht: A, E, C ehk F, siis tuleb akordide seest selle nimelist üksikut keelt helistada.

On ühe noodi juures mitu numbrit, siis mängitakse noodile lähemal seisev number enne teised pärast.

Üksteise järel, ühe tooni peal seisvatest nootidest, kui nad loogaga on kokku tõmmatud, jäetakse viimane löömata ja mängitakse ainult tema jaoks märgitud bassi löögid ära. Näide:

($\dot{d}$ 11.1. ($\dot{d}$ 11.
($\dot{d}$ 11. ($\dot{a}$ 1. jne.

Lõpuks tuletan meelde, et iga „Vanemuise“ kandle mängija kohus on oma tuttavatele ja sõpradele selgeks teha, et ainukesed nootidega kandle, mis meie aja mängijat suudavad rahuldada, on Avelinius Tõnissoni „VANEMUINE“ ja „KONTSERT-VANEMUINE“.

VANEMUISE KANDLE HÄÄLDE PANEMIST

võib teiste saadavalolevate muusikariistade järele toimetada, sest igal keelel on nimi all, mis tooni peale teda tuleb seadida. Kus aga muud abinõu käepärast ei ole, seal on harjumata inimesele tooni-uur heaks abiliseks.

Tooni-uuril on kaane peal liikuv ratas, ratta ääre küljes »näitaja« ja kaane äärt mööda ringis toonide nimed. Ratast keeratakse parempidi, kuni näitaja selle tähe peale jõuab, mis nimelise keele juures häälestamise järg on ja puhutakse uuri teisel küljel olevast august tasa'resti. Saadud häälega ühte keeratakse sellesama nimeline viisikeel kandli peal. On kandle viisikeeled 1-st 8-ni uuri järele häälestatud, siis pandagu õpetusele juurelisatud proovinoot keelte alla ja mängitagu seal ettekirjutatud kokkukõla proovisid: 1. 2. 3. 4. 5. ja 6. „Kontsert-Vanemuisel“ tulevad juure veel 7. ja 8. proov.

Nõnda proovides tuleb kuuldavale, kui mõni keel hästi ei kõla ja tuleb seda siis parandada, näituseks: 1. ja 4. proovi juures tuleb E nõnda seadida, et ta mõlemate proovide juures ühetasa hästi kõlab.

2. proovi juures tulevad F ja A nõnda kõrgele ajada, kui seda rahulik kokkukõla veel lubab.

A järel seatakse alumine D häälede, nagu viiuli juures, siiski nõnda, et D ennemini pisut kõrge kui madal kostab, G peab 1. ja 3. proovi juures ühetasa hästi kõlama ning H tuleb 3. proovi juures kõrgevõitu ajada, muidu ei kõla ta 6. proovi juures.

„Kontsert-Vanemuisel“ tulevad nüüd käsile 7. proov D — F — B ja 8. proov Dis — G — B. 7 proovi juures on D ja F juba enne hääles ja tuleb ainult pooltoon B nendega kokkukõlasse viia. Seda sama tuleb teha 8. proovi juures Dis pooltooniga.

Kui kõik proovid ühetasa hästi kõlavad, siis pannakse ülemised keeled esimeste järele oktav kõrge-malt häälede, nõnda, et kõik ühenimelised puhtalt esimestega kokku kõlavad.

Selle järele tulevad akordid käsile. Näide: esimese akordi g (G) häälestatakse viisikeelte G 5. järele, sellest oktav madalamalt. C häälestatakse viisikeelte C 1-ga täpselt ühte, niisama ka E viisikeelte E 3-ga. Siis häälestatakse jäme, punane bass; väiksest c-st oktav madalamalt, nõnda, et ta rahulikult, ilma võnkumata, akordi keeltega kokku kõlab.

Sarnases järjekorras võetakse kõik akordid läbi, ikka eeskujuks viisikeelte seast samanimelist keelt tarvitades mis akordideski ette tulevad.

On kannel üleni häälestatud, siis mängitakse proovinoot täiesti läbi, akordisi juurde tõmmates, nagu numbrid juurde on märgitud. Selle juures tuleb kohe kuuldavale, kui mõni keel veel küllalt puhtasti teistega kokku ei kõla ja tuleb seda tooni järele aidata.

Kes eespool antud õpetusi hästi meelde paneb ja hoolega harjutab, saab häälestamisega varsti hakkama.

Eespool kirjeldatud „tooniuuri“ saab tellida Türrilt, Avelinius Tõnissoni muusikariistade ladust.

KANDLE HOIDMINE.

Kannelt tuleb hoida ühesuguses kuivas õhus ja parajas soojas ruumis, siis seisab ta kaua hääles ja läheb kandle hääle mängimise läbi palju ilusamaks, kui ta uult oli.

Niiskes kohas läheb liim lahti, keeled roostetama ja kandle väärtus langeb ruttu. Ka mängija käed peavad kuivad ja puhtad olema. Tahetakse kannelt külmal ajal teise peresse viia, siis mähitagu kast villase teki sisse ja lastagu enne lahtivõtmist soojaks minna. Et pulki ja teraskeeli roostetamise eest hoida, selleks võib neid pehme lapiga hõõruda, mis pisut õmblusmasina õliga ehk puhta vaseliiniga on niisutatud. Bassi keeled ei tohi aga õliga saada. See teeks nende hääle tumedaks.

Keelte katkemise ja uute tellimise korral on tarvis iga keele nimi ja number õieti ülesanda, sest iga tooni jaoks on oma ise jämedus, mida silmaga tundagi ei või, sest need need mõõdud käivad sajandik millimeetri viisi.

On mõned pulgad aja jooksul nii lahtiseks kulunud, et enam keeramise juures oma paika peatama ei jää, siis võib sarnaseid pulki haamriga sügavamale

koputada. Seda ei tohi aga teha, kui kannel jalga-
del seisab, vaid pulkade poolt kandle äär tuleb selle
juures tasase, kindla aluse peal seadida. Kui aga sisse-
löömine ka enam ei aita, siis võib uusi pulki tellida,
mis minul selle jaoks, $\frac{1}{2}$ millimeetrit jämedamad, ta-
gavaraks on.

Soovitav oleks, kui kandle omanik oma pillile
puust kasti teeks ehk teha laseks. Ka Av. Tõnissoni
äril Türil, võib kandle kasti tellida, 3x vineerist
külgedega, kerged ja tugevad.

Kandli sõpradele kes eelistavad rohkem sõrme-
dega mängu eesti — ehk külakandlil, teen teatavaks,
et Ustus Toomendi poolt on leitud täiendatud
eesti kannel, millega võib mitmes duuris mängida,
Selle uuendatud kandli nimetus on „HIIIE-KANNEL“
ja teateid selle kandle kohta annab Av. Tõnisson, Türil.

